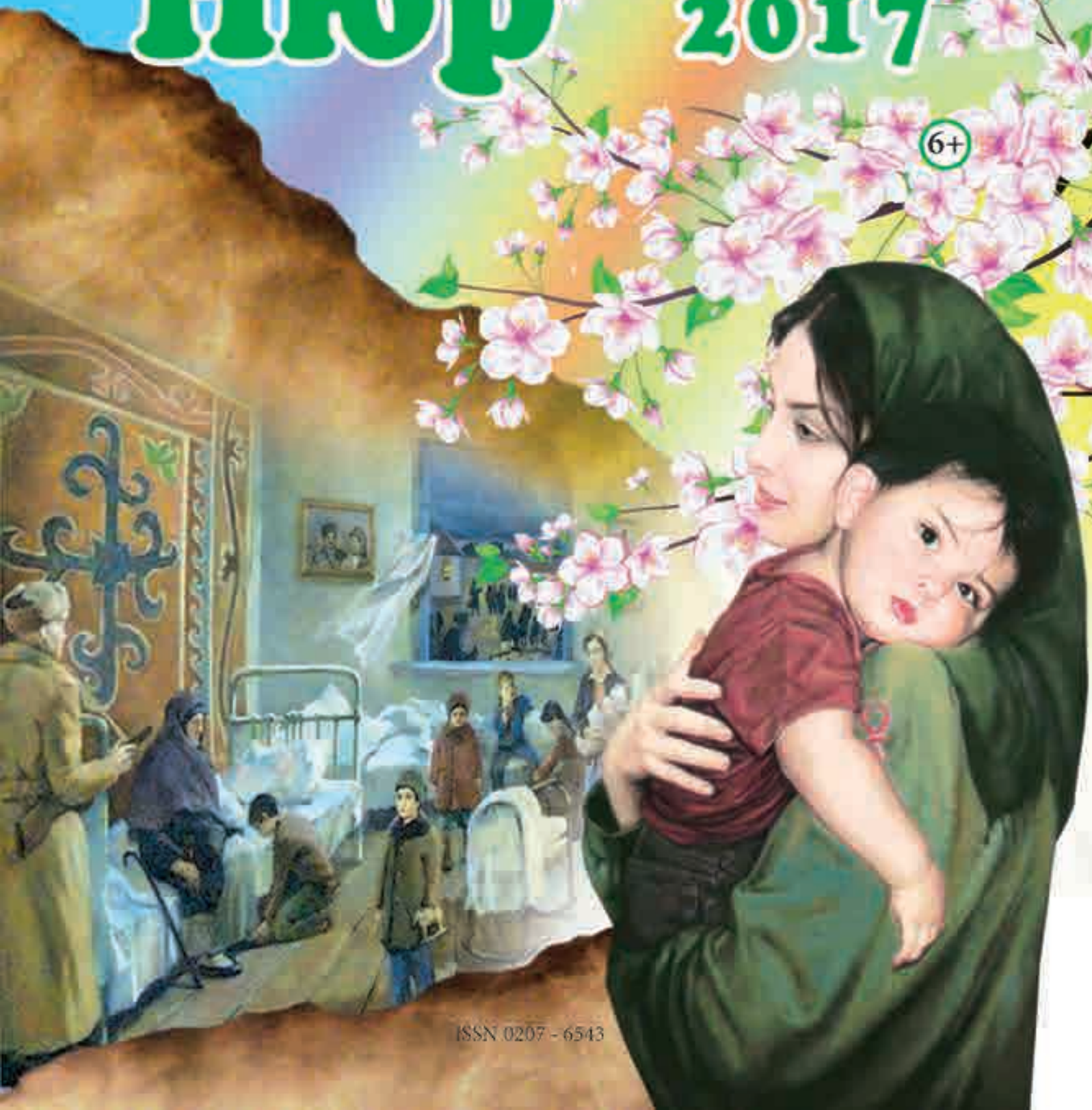

Нюп 3 2017

6+

Багъалы аммаларыбыз, аналарыбыз, эгечлерибиз!
Билесиз, 8-чи март кюню хар жерде да уллу байрамды. Ол кюн жаланда бизни халкыбызны тишируларына байрамгъа саналмайды.

Болсада халкыбыз бушууну башын къууанч бла жаба келгенди.

Адам баласы ахшы къууум бла, умут бла жашайды.

Аллах айтса, кюнлени биринде ол да болур – ол бушууну унутдурурча бир игилик келир халкыбызгъа.

Бюгюн а, байрам этеме деген да, 1944 жылны «март байрамыны» башы бла атлаялмайды. Ол кюн башланган азаплыкъда, зорлукъда къырылгъанланы унутуп, байрам этеме десе да эталмайды. Кечгюнчюлюк азабы жюрекни къанатып башлайды. Аны сабийлеге ангылатхан да къыйынды. Болсада ангыла-

тыргъа уа керекди. 73 жыл мындан алгъа уллу терслик иш этилгенин,

ол терслик ючюн къырал башчысы Малкъар халкъдан кечгинлик да тилегенин, халкълагъа угъай да, бир адамгъа да терслик

этерге, къыйынлыкъ сынатыргъа жарамагъанын. Игилик бла ёсмеген игиликге жолукъмагъанын. Терсликни сюргенле,

аманлыкъ иш этгенле бир заманда да бет жарыкълы болмагъанларын. Жашауну, жюрекни да айныта, ёс-

дюре баргъан жаланда игилик болгъанын.

Сабийлеге аталгъан бу ариу журнал къолундан келгенича, билгенича, ангылагъаныча ол

жумушну этип кюрешеди, кюрешген да этерикди.

Огъурлу анала, сыйлы аммала!

Ёлюмден сиз къутхаргъансыз халкыбызны. Алгъышха, байрамгъа кимден да бек сиз тийишлисиз.

Бюгюн да, хар кюн сайын да, бек иги тилеклерибизни сизге этебиз,

бек иги алгъышларыбызны сизге айтабыз.

Хар кюнюгюз да къууанч бла келсин. Арбазларыгъыз жарыкъ сабий ауазладан толу болсун!

Байрамыгъыз кёп болсун!

Сабийледен, туугъандан, туудукъдан къууана жашагъыз!

САБАНЧЫЛАНЫ Арипа

ТАУЛУ АНАГЪА БАШ УРГЪАН КЮНЮБЮЗ

Кёчгюнчюлюкден къайтхан Таулу Анала. 1957 жыл, 8-чи март.
Ата журтуну ташын-топурагъын тансыкълап, уппу этип, таула
бла бирге, таула да Таулу Анала бла бирге суратха тюшген кюн.

1944 жыл, 8-чи мартда, тиширыуланы байрам кюнлеринде,
жашауну душманлары байрамын, несин да кюл этерге деген эдиле...
Тау эллени адамсыз, от жагъаланы жылыусуз этип... Ата
журтубузну къорууларгъа кетгенлени ююрлерин, сабийлерин,
къарт аталарын, аналарын къула тюзге, узакъ, сууукъ аулакь-
лагъа чачхан эдиле... Сау 13 жылгъа...

Ол кыйынлыкъдан бизни Таулу Ана къутхаргъанды. Туугъан
ташыбызгъа да Таулу Ана къайтаргъанды.

Жангыдан жашау отун тиргизгенди.

Ана жылыуун, Ана кюн, Ана суймеклигин хорлар кюч бол-
магъанын Къудурет алай бла билдиргенди. Таулу Ананы юсю
бла.

8-чи март кюню Таулу Ананы Жигитлигине баш ургъан кюн-
бюз болса да керек.

Бек ариу алгъышла, бек сыйлы тилекле бюгон – Таулу Анагъа!
Бек ариу алгъышла, бек сыйлы тилекле хар кюнде да – Таулу
Анагъа!

Жашау жилтинин жангыдан тиргизген.

«НИОР»

КЕСИ ЖАНЫН СЮРГЮННГЕ АШЫРГЪАН

Уруш бошалгъандан сора, Къайсын Ата журтуна, туугъан ташына къайтханды. Халкъны кечюргенлерин ары дери эшитген эди. Биргесине бир жазыучу нёгер да алып, бир улоучу бла от жагъалары сууугъан тау эллени кёре чыкъгъанды. Кимни табарыкъ эди!.. Жюреги буз болуп, бир сыртда къойчу къошну эслейдиле да, экиси да, улоучу да биргелерине, ары жаяу атланадыла. Ол кезиуде, бу келген «тыш» адамланы кёрюп, къошдан эки парий, юрюп, была таба атыладыла. Нёгерлери къачып, улоуларына жыйышадыла. Къайсын кёреди – парийледиле. Мынга: «Кулиев, къач!» деп да бир къычырадыла. Къачмайды. Ол атылып келген бёрюбас парийле жууукълашханда, Къайсын: «А-а, харип, бахсан парийле!..» – дегенди. Ол таулу ауазны эшитген парийле, экиси да, дейди, бирча, жерлеринде сир къатып, Къайсынны кёзюне битип, жерге баурланып къаладыла. Сора уа, дейди, сора уа ол эки бахсан парий да, сюркелип келип, Къайсынны аякъларын жалагъандыла...

Ата журтунда къалыргъа эркинлиги болгъан Къайсын, тау эллерини жилиаун этип: «Къыйынлы халкъымы ызындан барлыкъма!» деп, жанын сюргюннге кеси ашыргъан эди.

Абдуллах БЕГИЙ УЛУ

СУРАТ ИШЛЕЙБИЗ

ЕЛМЕЗЛАНЫ Мурадин

АНАМ

«Анам» десем, кёк – чууакь,
Жер – жашил, булут а – акь.
Къанат битип, учарыкь
Кибики, жүрегим – жарыкь.

Жарыкь жылыуунг – кюнден,
Нюрюнг, жарыгынг – айдан.
Чомартлыгынг а – кюзден,
Халаллыгынг а – жайдан

Сен барда, кёлюм да токь,
Бир къайгычыгым да жокь!
Къанат битип, учарыкь
Кибики, жүрегим жарыкь.

Табакъсоиланы Фарига,
1-чи классны окъуучусу

Чочайланы Арина,
4-чю классны окъуучусу

Сарыбашланы Сауда,
1-чи классны окъуучусу

Аппайланы Мариям,
1-чи классны окъуучусу

Әтезланы Фатима,
1-чи классны окъуучусу

ЫННАСЫНДАН АЛГЪАН ХУНЕРИН БАЛАСЫНДА КЁРЮРЮН СЮЙГЕН АНА

Бу таулу ана, Бёзюланы Маржан, Бабугентде жашайды. Школда малкърар тил бла адабиятдан окъуталды. Сабийлеге ана тилибизни суйдюргенден сора да, заманында анасындан алгъан усталыгына сабийлерин юйретеди. Кийиз басаргъа.

Къаламны, бояуну орнуна жон бла «жазып» кийиз бетлеге адамланы суратларын, сыфатларын тюшюртеди. Анагъа, ата-бабагъа суймеклигин къолу бла тийип, къол аязы бла басып, кёзю бла къарап кёрюрге, адамлагъа кёрюзтюрге сюеди. Къарт ыннасы Гайыланы Зайнафдан келген ол хунерин туудукълагъа алдырып да кюрешеди.

Аллай тауушлукъ хунер!

Ыннасындан эшиттен бешик жырын сабийине айтхан, ыннасыны хунерин сабийине юйретген Таулу Ана!

Къалай ариу да, хычыуун да эшитиледи бу сёз! Ыннасыны хунерине юйренген сабий жюрегинге ырахатлыкъ салады. Аллайдан къууанаса. Аллаигъа ышанаса. Ышараса. Аллаи сабийден чыгъады акъыллы да, адепли, хурметли, сыйлы да. Ол ариулукъгъа жетген не болур!

Маржанны иши Ана тил бла байламлы болгъаны да бошдан болмаз да – Ана тилни юсю блады хар игилик да – Ана адети, Ана хунери, Ана сыйы да. Не десек да, Ана тилин билген бла билмеген тенг туюлду.

Жамычы ургъан, чепген сокъгъан, кийиз басхан, урчукъ ийирген, жон тарагъан, туюме туюген, тигиу этген, кийизлери жыр бла бирге басылгъан – аллай-аллай ынналаны балаларыбыз. Аланы бармакъ ызлары, къол ызлары жылытады юсюбюзню, жюрегибизни да.

Маржанны кызычыгъы, Дарина, кийизге сурат салыргъа юйренеди

МАМАЙЛАНЫ Алий

КЪУДАЙЛАНЫ Маштай

ЖАМЫЧЫ

Атала кийген
Анди жамычы, –
Таулу кызыланы
Дум къара чачы.

Къанаты сенде
Ёхтем кышланы.
Сыфаты сенде
Къара кышланы.

Макъамы сенде
Таулу жырланы.
Тауруху сенде
Жортуулланы.

Анди жамычы –
Туугъан жеримде.
Ана жүрекни
Жылыуу сенде.

Машалла сени
Тикген кыоллагъа!
Атала кийип
Чыкыгъан жоллагъа!

«Мен таулу тиширүну жер юсюнде бир адамга да тенг этмейме. Кесим керген, зулмулукда, ачлыкда ненча сабий бар эди эсе да, аналары саула сау кьалгъандыла, аналары ёлюп, аталарына тыянып кьалгъанла аталары, балалары да кьырылгъандыла...»

ЖАНГУЛАНПАНЫ Ибрагим,
«Зелак» китапдан

1944

1957

**КЪОР БОЛАЙЫМ,
ТУУГЪАН ЖЕРИМ, МЕН САНГА**

КЪУЛИ КЪАЙСЫН

САБИЙНИ КЪУУАННГАНЫ

Сабийни къууаннганы –
Жокъду, жокъ санга жетген!
Сабийни къууаннганы,
Сен болдунг саугъа этген

Жюрекде чакъгъан полню,
Ышара чыкъгъан кюнню,
Жыр, къобуз да тартыуун,
Жашауну да татыуун.

Сабийни къууаннганы
Жарсыуну башын жабар.
Сабийни къууаннганы
Бар къадар – жашау да бар!

ЖАРАЛЫ БЁРЮ

Керти халар

Биргеме ишлеген нёгерим Жапар мени къонакъгъа чакъырды. Къыргыз тауланы ариулугъун кёрюзюрге, уугъа айландырыгъа айтды. Жапар да, мен да ишден изми алып, Жапарны атасы-анасы жашагъан элге келдик.

Экинчи кюн Жапарны жууукълары экибизге да эки ат къурап бердиле. Кюн къушлукъ бола, элден чыгъып, акъбаш таула таба атландыкъ.

Ол кюн ингирде, Уллу ташха жетмей, жангыз кючюю бла аллыбызгъа чыкъгъан хауле итни юргенине алданып, жолдан бурулуп, Арашан сууну бойнунда малсыз ыстауатны къатында тохтадыкъ.

Ат иерлени, артмакъланы алып, Дорбун ташны тюбюне салдыкъ. Атланы, кишенлеп, отларгъа къыстадыкъ.

Ингир салкъынында Дорбун ташны тюбюнде ауузланып, ол кече алайгъа жарашдыкъ. Толгъан ай, аллыбызда бийик къаяны артындан чыгъып, булутла ичине бугъунады. Къарангы болду. Жауун жауады, кёк кюкюрейди.

Таудан ургъан аяз, къайдан эсе да бир ит юрген тауушну Дорбун ташха келтирип, къайры эсе да узакъгъа сюрюп корешеди...

Танг атды. Кёк кюкюреген тохтады. Тёппеледен булутла кетип, кёк кём-кём ачылды. Алай ит юрген таууш къайтып-къайтып келеди. Ит гузаба этип юреди. Аны алай гузаба этип юргени бизни сагъайтды.

Жапар да, мен да, терк окъуна къобуп, иер къашха сюелип тургъан ушкокну да алып, ит юрген тауушха,

бийик тогъай жарны башына барып, эншге, суу жагъагъа къарайбыз. Бир ат мыллыкъдан берлакъда жангыз кючюю бла ол тюнене бизни аллыбызгъа юрюп чыкъгъан хауле итни керебиз. Ол жыртхыч бёрюге къайырылып (ол да кючюю бла), гузаба этип, къадалып юреди.

Бёрю, мыллыкга къарай, хауле итге гетмен тишлерин ачып хырылдайды. Ол да, мыллыкны бёрюге къызгъанып, бекден бек юре, жууукъдан-жууукъ къысыла барады. Алай ёмюрден бери тау къулакъланы кеси юйюча сезген жыртхыч бёрю мыллыкга жууукълаша баргъан итни юсюне арсарсыз секиреди. Ол кезиуде Жапар:

– Ат, Жамал! Терк ат! – деп, къолун талаша тургъан жаныуарла таба уздады. Мен тюп-баш болуп талаша тургъанланы марап атдым. Ушкок атылгъанлай, жаныуарла айырылышдыла. Эки жаныуардан бири, ачы сынсып, тегерек айлана барып, «гангк» этип жерге ауду.

Аны кёрюп, нёгерим, къолумдан ушкокну алып, бугъар жер тапмай, амалсыздан, жангыз кючююн къоюп, къачып уллу суугъа кирип баргъан бёрюню ызындан атып, аны арт аягъын жаралы этди. Алай бёрю жыгъылмады, суудан ётюп, артиш терекни тюбюне кирип кетди.

Суудан ётмей, башха жаны бла къачып къутулур мадары жокъ эди. Себеби – былайда жар, беш кюнлюк айча, тогъай эди, эки къыйыры

да уллу суугъа тирелип. Жардан суу боюнуна тигелеген бир тар жолчукъ барды, ол да – бизге жууукъда.

Бёрю ёлтюреме деп, итни ёлтюрениме нёгеримден да, кеси кесимден да уялып, аузумдан сёз чыгъаралмай, ол жаралы бёрю кирген артиш терекни тюбюнден кёзюмю айырмай къарайма.

Бёрю къачып артиш терекни тюбюне киргенде, аны кючюгю да, ит кючюк бла бирге къачып, таш артына бугъадыла. Душманлары къайсы жанында болгъанларын биле да болмаз эдиле. Ташны бизге айланган ыхтымында башларын бир бири къолтукъларына букъдура эдиле. Илишаннга бек тап тутарча эдиле. Алай аланы атаргъа не нёгерими, не мени акъылыбызгъа келмеди: бёрю кючюкню саулай тутар умут этген эдик.

Мен, жаралы бёрюню суудан ётюп келгенин кёрюп, сейирсинип, Жапаргъа:

– Бу къутургъан бёрю болур ансы, ажалын кеси излеп келгенин кёреми-се?! – дедим.

Жапар, билмейме дегенча, имбашларын кётюрюп, тынгылап къойду.

Жапарны къолундан ушкокну алып, суудан ётюп келген жаралы жаныуарны марап атдым. Ушкокну атылгъаны бёрюню чыртда элгендирмеди. Баям, бу жол анга окъ да тиймегенди...

Бёрю, тюзюнлей келип, кесини кючюгюн аузуна къабып, ызына айланды. Жапар, таш артына къапланып, марап атды. Бу жол окъ бёрюню аузунда кючюкге тийди. Кючюк, тыпырдап, анасыны аузундан суугъа тюшдю.

Жаралы жаныуар кючюгюн суугъа элтдирип, туталмай, суу шорхалагъа кёмюле барып, дагъыда суу жагъагъа чыкъды. Бу жол – сууну биз болгъан жанына.

Табийгъатдан болушлукъ излегенча, таулагъа къарап, тауушун узакъгъа созуп улуду. Аны къайгъылы улугъанын жаланда жансыз къаяла къатладыла.

– Ууу-у! Ууу-уу-у!..

Жаралы бѣрю къаллай бир улуду эсе да, не табийгъатдан, не адамдан болушлукъ келмеди.

Жапар, жаралы жаныуаргъа къарап: «Энди уа бир къутулмазса да!» – деп, баш тишлери бла тюп эринин къаты къысып, ушокну къалагъын онг имбашына тиреп, сол кѣзюн жумуп, жаралы бѣрюню марап атды.

Окъ бѣрюню къатында къонгур ташха тийип къалды.

Бѣрю экинчи чабыуулну ачды. Ташла ичинде ит кючюкню сынсыгъан тауушуна ашыкъды. Ит кючюкню аузуна къабып, онг арт аягъын суйрей, ызына айланып, хуна ташланы артына кирип кетди. Андан ары бѣрюню кѣрмедик.

Тау сууу, ингирликде уллу келип, юзmezни суу жагъагъа чыгъарады. Эрттенликде уа, таркъайып, бир-эки къары энишге чѣгеди, аны себепли, суу жагъада юзmez хар заманда жангылай турады.

Эрттенликде сууну боюну бла ёрге кетген эки жаныуар ыз кѣрдюк юзmezде. Ол эки ыздан бирлери – абадан, бирлери уа гитчеди. Ала бирде бирем-бирем болуп, бирде уа бир бири ызын басып кетгендиле. Биз артыгъыракъда абадан ызгъа эс бураракъбыз. Ол ыз жаныуарны эки ал аягъыны бла сол арт аягъыны ызыды. Дагъыда жаралы жаныуар, акъсакъ аягъын анда-мында жерге тийирип, юзmezде суйрелген ыз къоюп кетгенди. Жолда тохтай-тохтай, солуу ала баргъаны кѣрюнеди. Юзmezге чѣгюп солугъан жеринде, аны тѣгерегине айланган гитче кючюк ызла бардыла. Жаралы бѣрю ит кючюкню биргесине алып кетгенин билдик...

ЧУУ-ЧУУ, ЧУУ АЛА...

ЭРТТЕ БИРЕУ БАР ЭДИ

Эртте биреу бар эди,
Темир тийреу бар эди,
Таш тегене бар эди,
Агъач элек бар эди.
Къумурсханы къой этип,
Къумгъа жайгъан бар эди.
Сенгирчгени ат этип,
Сыртха чыкъгъан бар эди.
Къара сууну къайнатып,
Къаймакъ алгъан бар эди.
Къарт анасын къыз этип,
Эрге берген бар эди.
Къарт атасын жаш этип,
Къатын алгъан бар эди.

ТАЙЧЫКЪ

Бийик тауда жашайма,
Арпа, бичен ашайма.
Арба, чана тартама,
Ары-бери жортама.

Сабийлеге дерс

Т

У

Х

Ч

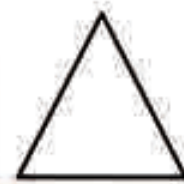
Ш

Э

Ю

Хар харфха салынган суратны бешисин да ким айтса, анга «5» салама.

«НЮР»

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Ол тепсе, жер тебер. 7. Темирден эшилген келек. 8. Нарт батыр тартып не юзер? 9. Малкъар назмучу, аты. 11. Бир затны этерге эркинлик. 12. Къойну тону.

ЁРЕСИНЕ: 1. Ат жер аурутханны билген. 2. Антлы тенг не бузмаз? 3. Къарачай-малкъар тилде чыкъгъан бек иги журналны аты. 4. Эр сёзюне не болур? 6. Къули Къайсынны туугъан эли. 7. Юрмез, тиймез, юйге уа иймез. 9. Башы жабылгъан челекге не тюшмез? 10. Аякъ кийим. 11. Жазгъа чыкъса, сюекден къала ишлерге айта эди. 13. Адамны адамлыгъын билдирген зат.

БИЛЛЯЧА

ДЕРС. Бош уялагъа 8 харф жазып, ортасындан – тегерегине окъулурча 8 сёз чыгъар. Сюйсенг а, тегерегинден – ортасына окъулурча. Сёзлени магъаналарын айт.

2-чи санында басмаланган сёзберни жауаплары

ЭНИНЕ: 3. Эринчек. 5. Жери. 6. Къурт. 7. Алан. 9. Эчки. 10. Кертичи.

ЁРЕСИНЕ: 1. Тили. 2. Учакъ. 3. Эсенлик. 4. Керекли. 8. Нарт. 9. Эшик.

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей «НЮР» («Свет») № 3-2017 г.

Выходит с января 1982 года
На бакалрском языке

Учредитель:
Государственный комитет Кабардино-Балкарской Республики по печати и массовым коммуникациям
Общественная организация «Союз писателей КБР»

И.о. главного редактора
А. А. САБАВЧЕВА

Редакция:
А. БЕГНОВ
М. БЕШПАНОВ
Т. БИТТИРОВА
Ж. ГУЗЕВ
Ф. МАМАЕВА
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Оформление
И. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и верстка
А. БОЗНЕВОЙ

Фотографы А. БАЙСНОВ,
А. ЕЛКАНОВ

Свидетельство о регистрации
ПИ № ТУ07-00102 от 24.12.2014 г.
Управление Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по КБР
Подписано в печать
15.03.2017 г.

Выход в свет
31.03.2017 г.
Формат 60x90 1/4
Бумага мелованная
Тиражирование литературная
журнальная рубричная
Печать офсетная
Усл. кр.-отт. 8
Усл. печ. л. 2
Уч.-отт. л. 2,7

Тираж 1740 экз.

Заказ № 53
Издатель 73908
Стоимость одного номера по подписке через ФГУП «Почта России» – 11,64 руб.,
за 6 месяцев – 69,84 руб.

Адрес редакции: 360017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19.
8-928-077-70-67 – Арина
zibina1_nur@mail.ru

Адрес издателя: 360017
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
ГКУ «КБР-Медиа»
Дом печати

Отпечатано в типографии
ООО «Тетраграф»
360000, КБР, г. Нальчик,
пр. Ленина, 33

Отпечатано в полном соответствии
с качеством предоставленного элек-
тронного оригинал-макета.

Шауаланы Имраннга 7 жыл толгъанды. Имран Аммасыны, анасыны эм эгешчигини суратларын ишлегенди. Бу омакъ юйню уа уллу болса ишлерикди.

Аккъызыланы Алина кирпициклени бек сюеди. Бу жол аны кирпициклери, терен агъачдан ариу гюлле жыйып, аналарын сау-гъалагъандыла.

Пипинец Милананы анасы Тебен Чегемде туугъанды. Миланагъа туугъан жерибизни ариулугъун къуру да айтханлай турады. 8-чи мартны кюнюне Милана дуняяны башында не ариу зат бар эсе да, аны сау-гъалайды анасына.